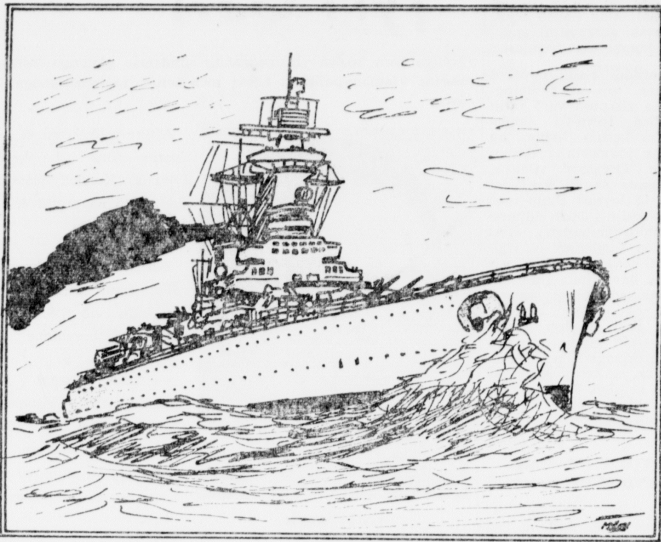

SLAGIÐ VIÐ LA PLATA

eftir G.Landsborough. Michel Nielsen týddi

XII.

Arbeiðið hjá einum lummaslagskipi er at gera figgindanum so nógv fortæð sum gjørligt, og samstundis at royna at binda so nógv krigsskip hjá figgindanum sum gjørligt við at leita eftir sær. Tað skuldi royna at gera um seg uttan at fáa nakran skaða sjálv, og framum alt ráddi tað um ikki at leypa á nakað krigsskip, hóast tað var minni enn Graf Spee. Tað mátti og skuldi ongin skaði koma á sjálvt lummaslagskipið. Boðini hjá Langsdorff vóru at sleppa sær undan og ikki so frægt sum leypa á eitt væl-vápnad bretska farmaskip. Tað var ikki tí at týskararnir vóru ræddir, nei, tað var tað, ið kom at lona seg best hjá tí tyska flotanum. Hesin var alt ov lítill til at risikera nakað, og tann minst skaðin í einum bardaga kundi hava alstóran týðning hjá lummaslagskipinum, tí tað hevði so langan veg at sigla heim. Ja, hetta var orsøkin til tað heila. Teir fleiri túsund fjórðingar, ið lógu millum skipið og tær væl útgjördu tysku flotastöðirnar, har teir stóru reparatiónirnar kundu verða gjordar. Hjá bretunum hevði hetta onki at týða av tí at teir høvdu verið framsýntir nokk til at fáa sær havnir kring allan jarðaknottin, har skipini skjótt og greitt kundu verða afturgjörd og eftir stutta tíð aftur vera á varðhaldi. Men um okkurt hendi við Graf Spee sum t.d. eitt hól undir vatnlinjun ella maskinskaða, so kundi tað hóast teir vunu slag-ið merkja endan. Tí um skaðin ikki kundi gerast aftur á viðum havi, nýddust teir at sigla alla tað vandamiklu leiðina norður gjøgnum Atlantshavið, heilt norður til Norðhavðið fyrri ósæddir at kunna sleppa niður gjøgnum Norðsjógvn og inn í tyska havn, henda leiðin kom at verða umleið 12.000 fjórðingar og tað var alt, alt ov langt. Boðini hjá Langsdorff vóru ikki til at fara skeivur av, og tó helt hann somu kós í heilar fimtan minuttir eftir at teir høvdu sæð tær hagu

mastrarnar á HMS Exeter tann 13. desember. Hvi? Hesin spurningurin varð framsettur av bretska admiralitetinum og av admiral Raeder og Hitler í Berlin, tá teir fingur sannleikan at vita, og enn tann dag í dag spyrja herflotakonir menn kring allan heim um tað sama.

»Haldið tygum burtur úr øllum vanda,« hevði Langsdorff fingið boð um, eins og allir hinir skipararnir á teim tysku lummaslagskipinum. Tó royndi hann við vilja at koma í bardaga við bretska krússararnar tann 13. desember, og um tað ikki var at koma sær í vanda, hvat var so? »Sleppið tygum heldur burtur í staðin fyrri at risikera at fáa nakran skaða,« høvdu teir sagt við hann, og tí høvdu teir givið honum radara fyrri at hann kundi siggja figgindar sínar í góðari tíð. Sum so mangan áður var radarin eisini henda dag í ólagi og gav honum eingi boð, men hóast hetta var ongin ivi um, at menninir, ið vóru á varðhaldi á tí hegu mastirni mundu siggja Exeter nakað væl áðrenn menninir á krússaranum sá lummaslagskipið. Langsdorff hevði ivaleysa tíð til at sleppa sær avstað, til at krógva seg á tí víða Atlantshavinum, tí figgindin hevði ongan radara til at hjálpa sær. Um Langsdorff hevði gjørt hetta, um hann hevði sloppið sær avstað, var onki serstakligt hent tann dagin, og endin á tí tyska slag skipinum hevði kanska komið at verið nakað heilt ódrvisi, eins og tann syrgiligi endin, ið Langsdorff fekk, ikki kom at standa við stórtu yvirskriftunum í blóðum kring allan heim. Ein endi, ið var so syrgiligur, at hann enná kom at leypa hvøkk á figgindar Týsklands.

So hevði Harwood ligið og biðað eftir einum, ið kanska ongantíð var komið. Aftaná nakrar tímar ella dagar hevði hann hildið uppá og hildið seg hava gitt skeivt, uttan at vita, hvussu nær hann var við sannleikan.

Satt er, at menninir, ið vóru á

varðhaldi á Graf Spee' gjördu eitt mistak, tí teir hildu, at mastrarnar á Exeter vóru á einum oyðara. Langsdorff hevði fingið boð um, at eitt serstakliga vírdismikið skip var farið út úr Buenos Aires. Tað var tað 14.000 tonsa s'óra Blue Mail linjuskipið Highland Monarch. Tað segðist, at skipið sigldi í eini konvoy, og sostatt hildu fleiri, at mastrarnar á Exeter høyrdu til onkran oyðara, ið var við sum verja.

Ein oyðari. Hvat kundi hann gera einum lummaslagskipi? Kanska var tað tí, at Langsdorff setti fulla ferð beint móti tí bretska krigsskipinum fyrri við einum skoti at blása hann burtur. Men Langsdorff hevði tó fingið boð um ikki at taka tann minsta tjansin. Ein oyðari kundi, um hann var heldigur, gera fittliga av skaða sjálv á eitt lummaslagskip. Men kanska var Langsdorff nú troystur av at renna undan í heilum og móður av bert at leggja og jakstra bretska farmaskip, ið vóru eins og ræddar gamlar konur. Nú vildi hann kanska sleppa at fáa ein ordiligan bardaga, og kanska var tað tí, hann ikki kundi standa imóti at halda beint móti einum javnum figginda.

Hann mundi helst hugsa um, at hann jú kortini um stutta tíð skuldi heim. Kanska hevur hann sagt so við sjálvum sær: »Hvat hendir, um eg verði skaddur? Eitt lítið skip sum ein oyðari kann onki serligt gera, og um nakað álvarsamt skuldi hent, so vóru teir skjótt í tyska havn, har hann kundi fáa tað gjørt í stand aftur.« Kanska hugsaði hann eisini um, at tað at beina fyrri einum bretska krigsskipi kundi seta ein ærufullan endan á ferð hansara. Ongantíð áður hevði nakað skip gjørt av við so nógv bretska farmaskip í sinn, og aldri fyrr hevði eitt slagskip ligið frammanfyrri eina konvoy (sum hann ivaleyst hevur hildið tað vera) á henda hátt. Uppá fáar tímar kundi hann gera enda á so nógv, nógv fleiri skip, enn hann hevði beint

fyrri í teimum longu, móðsomu mánaðunum úti á havinum. Harumframt var tann suðuramerikanska strondin nóg nær til, at bretska sjómenninir kundu sleppa sær í øllum góðum til lands í bjarg ingarbatum sínum. Gott veður var eisini, so honum nýttist ikki at óttast fyrri at nógv mannaliv skuldu slökkjast.

Men alt hetta, ið vit hava sagt, er sjálvandi bert gitan og onki annað enn gitan. Ongin vil nakrantíð fáa at vita, hvat Langsdorff hugsaði. Tey pappirini, ið kanska seinni kundu sagt frá tí, blivu brend, tá ein ungur yvirmaður fór skeivur av boðunum, ið hann fekk frá skipara sínum. Ongin er fullkomin, og henda dagin gjörði Langsdorff eitt mistak, ið kom at bera gleði-boð til figgindarnar av landi hansara. Eitt mistak av tí sama slagnum sum tað, hann frandi tann dagin, ið hann loyvd Doric Star at senda radioboð.

Langsdorff var á brúnni henda morgunin, tá tað byrjaði at bliva ljóst. Á dekkinum stóð tað Arado-flogfarið, ið hevði hjálpt honum, fyrr tá radarin var í ólagi, men í dag vildi so illa til, at eisini flogfarið var í ólagi, og nú stóð tað so har meðan mekanikararnir stríddust við at gera motorin aftur. Um hann hevði havt Arado'in, so hevði hann longu nú vita, hvat ið gekk fyrri seg aftanfyrri sjónarringin.

Ein av varðmonnum hansara hevði júst fært kikara sín í ein ring yvir sjónarringin. Knappliga steðgaði hann á og hugdi nærri eftir. So komu boðini til brúnnu knappliga: »Eitt skip á styrbjóðs bógv.« Allir á brúnni vóru um Highland Monarch, so boðini dæmdu teimum stak væl. Nú fingur teir boð um, at hetta skipið var 17 fjórðingar burtur. Langsdorff gav boð um at gera skipið klárt til álöp. Stutta løtu aftaná vóru allir menn uppá plass.

FLEIRI MASTRAR. Eitt yl frá varðmanninum kløkkaði teir, tá hann rópti hetta. Mundi hetta vera konvoyin?

Framvegis sigldi Graf Spee við stórar ferð gjøgnum tann slætta sjógvn við kós beint móti tí ókenda skipinum. So gjördist tað teimum greitt, hvat tað var fyrri skip, ið frammanfyrri teimum lá. Ein yvirmaður, ið hevði undirskotað tær hagu mastrarnar og yvirbyggingin niðriundir boðaði frá: »Bók-in sigur frá, at skipið frammanfyrri er ein krússari. Og bert ein krússari í øllum heiminum hevur so høg ar mastrar, og tað er tann bretska EXETER. Exeter hevur seks 8-tumma kanónir.«

Áðrenn Langsdorff fekk tíð til at hugsa um hesi boð, varð sagt frá, at hinar mastrarnar høyrdu til tveir oyðarar. Langsdorff hevði fingið strong boð um at sleppa sær undan einum figginda, ið t.d. var samansettur eins og hesin, men nú helt hann tað so avgjört vera ov seint at broyta kós. Hinir sá hann standa og gloða gjøgnum kikara sín meðan hann stendur beint inn í ein bardaga, ið hann kanska hevði kunnað sloppið sær undan. So vendi hann sær móti yvirmenn s'nar: »So nógv krigsskip kann bert merkja ein konvoy. Vit vilja skjótt beina fyrri Exeter, og oyðararnir fáa, hvat teir hava gott av, um teir vága sær ov nær. Her er tann størsti kjansurin í livi okkara, her liggur ein verjuleys konvoy beint fyrri nos okkara. Hesin dagur vil verða minniligur í sjósøgu Bretlands.«

(Tað kom hann eisini at verða, men kanska ikki júst sum Langsdorff hevði ætlað sær).

Hann helt kós. Hann Kapítan Langsdorff, í bretska admiralitetinum vistu teir alt um hann. Alt, uttan at hann tveir ferðir hevði gjørt eitt álvarsamt mistak, sum hann nú kom at bota fyrri.

Langsdorff var skjótt 46 ár, henda 13. desember 1939. Hann varð foddur tann 20. mars 1894, hann varð ein maður, ið kom at liva liv sitt á havinum. Í apríl 1912 kom hann inn í keisaraflota Týsklands. Hetta var í teimum árunum, tá Týskland á fyrsta sinni gjördi seg klárt til ein heimsbardaga. Í hesum heimsbardagnum, sum fyrri allar ævir gjördi enda á vón Týsklands um at koma at ráða á sjónum, gjörði Langsdorff fyrst tenastu sum premierloyntantur, síðani var hann torpedo-yvirmaður á Medusa og signal-yvirmaður á Grosser Kurfürst. Seinni gjördist hann hægstur yvir hjálpur-minusópara flotanum í Norðsjónum, og tá kriggið endaði hevði hann verið skipari á minusóparunum M36 og M76. Tann 25. desember bleiv hann loyntantur, og nú gekk tað framfyrri hjá honum slag í slag til hann sum kaptajnur í 1938 gjördist hægstur á lummaslagskipinum Graf Spee.

Tann 21. august 1939 mussaði hann konu síni færvæl og fordi skip sitt út úr Wilhelmshaven, meðan hann visti, at nú fór kriggið skjótt at breyta. Hann visti eisini, at tað kom at verða logið, um Týskland áðrenn langt var fráliðið eisini var í kriggi við Bretland. Hetta dæmði Langsdorff 'onki, tí hann hevði ta stóru virðing fyrri bretska flotanum, tann flotin, ið hevði knasað tann tyska keisaraflotan í sor frá 1914 til 1918. Hann visti, at starv hansara kom at verða vandafult, men sum vit vita gjörði hann tað gott. Langsdorff hevði eydnuna við sær. Ja, sanniliga, líka til tann 13. desember 1939. Men sjálvt klokkan 0600 henda morgunin helt Langsdorff framvegis, at eydnan var við honum enn. Meðan Graf Spee setti fulla ferð á í álöpi sínum, segði Langsdorff frá, hvussu hann ætlaði, at tað skuldi ganga fyrri seg. Fyrst Exeter. Hana skuldi teir knasa út úr sjónum áðrenn hon so mik'í vísu, hvat ið hevði rakt hana, síðani oyðararnir

Nú varð kampflagg hansara havt á stong. Eitt reypandi hokukrossflagg, ið aldri á ævini hevur gjørt nokrum menniskja nakað gott. Eisini Exeter varnt flaggið á stong. Men hetta var eitt reinari flagg, ið ein kundi krevja lýdni og æru kring allan heim.

Nú leyp so eisini Exeter á — her var ongin, ið spurdi um at sleppa sær til rýmingar — so nú var ongin vegur aftur hjá lummaslagskipinum.

Tað var um hetta mundi, tá tað var alt ov seint at broyta stóðu, at boðini komu, ið kanska kundu broyta gleðina hjá týskarunum: Har var ongin konvoy. Hvat mundi ikki Langsdorff hugsa. Ongin konvoy? Hann hevði also risikerað hetta fyrri púra onki.

So komu tey næstu boðini, ið eisini kundu leypa kløkk á teir: Tey freinmendu krigsskipini sigldu hvønn sín veg fyrri at royna at fáa Graf Spee millum seg.

Men so komu tey náðileysu boðini, ið mugu hava fyllt Langsdorff við ótta: Hini krigsskipini vóru